

TƯ DUY LẠI VAI TRÒ CỦA KINH TẾ TƯ NHÂN

● TRẦN PHƯƠNG TÂM AN

TÓM TẮT:

Kinh tế tư nhân (KTTN) ở nước ta ngày càng phát triển và đóng vai trò quan trọng, tuy nhiên thực tế cho thấy, tốc độ tăng trưởng của KTTN đang có xu hướng giảm, KTTN chưa đáp ứng được vai trò động lực quan trọng của nền kinh tế; vẫn còn một số tồn tại, hạn chế ảnh hưởng đến sự phát triển của KTTN ở nước ta hiện nay. Để KTTN phát triển nhanh và bền vững, theo tác giả bài viết cần thay đổi tư duy, thay đổi cách tiếp cận quan điểm về thị trường, từ đó điều hòa được các nguồn lực, xây dựng các chính sách phân bổ nguồn lực công bằng, hiệu quả và tạo môi trường kinh doanh bình đẳng, vừa bảo đảm yêu cầu thống nhất trong hội nhập quốc tế.

Từ khóa: Kinh tế tư nhân, doanh nghiệp tư nhân, nền kinh tế hiện đại.

1. Đặt vấn đề

Hơn 80.000 doanh nghiệp phá sản trong năm 2018 (số liệu Tổng cục Thống kê) là con số đáng suy ngẫm với nền kinh tế của Việt Nam, khi đáng lẽ ra doanh nghiệp tư nhân đã phải có bước chuyển mình lớn mạnh trong gần 3 thập kỉ qua. Từ chỗ đóng vai trò quan trọng giải cứu nền kinh tế, doanh nghiệp tư nhân gần như đã bị bỏ qua theo nhiều cách khác nhau và chỉ giữ một vị trí khiêm tốn trong nền kinh tế hiện tại.

Sau khi Hội nghị Trung ương 10 khóa XII vừa kết thúc, một yêu cầu cấp thiết được đặt ra như tuyên bố của Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng, đó là không kì thị kinh tế tư nhân, tạo tiền đề cho sự phát triển của doanh nghiệp tư nhân và định vị lại vai trò của khu vực kinh tế tư nhân trong sự phát triển của kinh tế Việt Nam.

2. Kinh tế tư nhân bị phân biệt đối xử

Việt Nam đã vươn lên trở thành nền kinh tế thu nhập trung bình thấp, có mặt bằng xuất phát cao hơn, với các điều kiện và năng lực mới, nhưng khu

vực kinh tế tư nhân, các doanh nghiệp vẫn loay hoay trong bức tường chật chội và không thể thoát ra được cái bóng của chính mình.

Và chúng ta đang đứng trước một thách thức lớn, đó là đi tìm một hướng phát triển mới, mà không còn dựa vào những yếu tố cơ bản, theo một số chuyên gia kinh tế, đó là lực lượng lao động giá rẻ. Tạp chí Invest Asia nhận định, mức tăng trưởng trung bình trên 7%/năm của Việt Nam nhờ một phần vào yếu tố tăng trưởng của dân số, với nguồn lao động trẻ dồi dào, chúng ta đã thu hút các tập đoàn kinh tế lớn như Samsung hay Nike đặt nhà máy sản xuất tại Việt Nam.

Kế hoạch tái cơ cấu nền kinh tế giai đoạn 2016 - 2020 với 3 trụ cột chính là tái cơ cấu đầu tư, trọng tâm là đầu tư công, thị trường tài chính, tập trung vào các tổ chức tín dụng và doanh nghiệp tư nhân... đang bước vào thời điểm chín muồi và cần có những giải pháp thực hiện hiệu quả. Trong đó, đặc biệt chú trọng vào việc phát triển kinh tế tư nhân.

ở bất cứ đâu nước phát triển nào trên thế giới, kinh tế tư nhân thường chiếm tới 85% GDP, là nền tảng cho sự phát triển ổn định.

Xét riêng trong khía cạnh nâng cấp chất lượng doanh nghiệp tư nhân để đạt mục tiêu tái cơ cấu nền kinh tế, Việt Nam đặt kế hoạch có ít nhất 1 triệu doanh nghiệp vào năm 2020, hơn 1,5 triệu doanh nghiệp vào năm 2020, 2 triệu doanh nghiệp năm 2030. Và đóng góp của khu vực kinh tế tư nhân cho GDP đạt khoảng 50% trong năm 2020, từ 60-65% GDP năm 2030.

Tuy vậy, sau khi doanh nghiệp tư nhân đóng vai trò cấu trúc của nền kinh tế Việt Nam, là lực lượng chính đưa nền kinh tế thoát khỏi khủng hoảng, khi được công nhận như là một thành phần chính của nền kinh tế, với sự năng động và khả năng tiếp cận mọi cơ hội để phát triển, cùng sức sống mạnh mẽ, doanh nghiệp tư nhân “đã không thể lớn được” như chờ đợi. Và cho đến thời điểm hiện tại, doanh nghiệp tư nhân vẫn chưa có được vị thế tương xứng với kỳ vọng đã đặt ra, và không có được diện mạo tương xứng với giá trị mà nó mang lại.

Doanh nghiệp nhỏ chiếm tới 96% trong nền kinh tế Việt Nam (trong đó siêu nhỏ chiếm đến 74%), qui mô vừa chiếm 1.75%, và doanh nghiệp qui mô lớn chỉ chiếm có 2% (trong đó bao gồm các doanh nghiệp, tập đoàn nhà nước). Doanh nghiệp tư nhân dường như đã mất chỗ đứng trong nền kinh tế vẫn dựa vào những lực lượng chính là doanh nghiệp nhà nước và doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài FDI, một phần khác là kinh tế hộ gia đình (32% GDP). Và doanh nghiệp tư nhân chỉ đóng góp 8% GDP là rất bất thường.

Thực chất cho đến nay, chúng ta mới quan tâm đến việc thành lập nhiều doanh nghiệp, theo đuổi về số lượng chứ không có cách tiếp cận phát triển doanh nghiệp tư nhân có nền tảng vững vàng. Doanh nghiệp tư nhân vẫn không thể lớn được sau vai trò quyết định của nền kinh tế cách đây hơn 30 năm. Đây là hậu quả của cách tư duy không đúng trong việc phát triển doanh nghiệp trong nền kinh tế thị trường và không tôn trọng các nguyên lý nền tảng, cốt lõi của kinh tế thị trường.

Diễn hình là kì thị, phân biệt đối xử đối với thành phần kinh tế tư nhân, kéo dài áp dụng cơ chế phân bổ nguồn lực do Nhà nước quyết định, phủ nhận nguyên lý cạnh tranh thông qua việc áp dụng các chính sách phi thị trường như xin-cho, bình quân chủ nghĩa, chia đều. Thay vì sử dụng các chính sách khuyến khích sự phát triển công bằng

giữa các thành phần kinh tế, lại áp dụng nguyên tắc chọn thành phần để phân bổ nguồn lực.

Vai trò của doanh nghiệp tư nhân vẫn chưa được coi trọng đúng mức, khi các chính sách quản lý nói chung vẫn dành sự ưu ái cho các doanh nghiệp nhà nước và doanh nghiệp đầu tư nước ngoài. Các nguồn lực về vốn, đất đai, chính sách thuế... vẫn tập trung phần lớn trong tay nhà nước và trở thành lực cản lớn đối với sự phát triển của kinh tế tư nhân. Trong khi các doanh nghiệp nhà nước và doanh nghiệp FDI được trả thẩm dò, được ưu đãi mọi mặt từ đất đai, vay vốn, thuế... thì doanh nghiệp tư nhân trong nước không được ưu đãi gì.

Ngay trong từng khu vực doanh nghiệp tư nhân cũng có sự phân biệt đối xử, khi doanh nghiệp FDI và doanh nghiệp tư nhân có quy mô lớn thường có quan hệ được đối xử có lợi hơn nhiều so với các doanh nghiệp nhỏ và vừa. Sự phân biệt đối xử diễn ra thường xuyên tác động tiêu cực tới sự phát triển của các ngành kinh tế.

Sự phân bổ nguồn lực đó cũng khiến cho các doanh nghiệp FDI đã có lợi thế về vốn, lại có thêm những ưu đãi từ chính sách quản lý về giá đất, miễn thuế, giảm thuế, dẫn tới những hiện trạng như các doanh nghiệp FDI luôn báo lỗ kéo dài mà vẫn phát triển hoặc chuyển giá. Chính điều này đã gây méo mó cho nền kinh tế. Và khi những vấn đề này kéo dài đã gây hại cho sự phát triển của nền kinh tế Việt Nam, gây lãng phí các nguồn lực quốc gia, cũng như gây áp lực lên các doanh nghiệp tư nhân một cách đáng lo ngại.

Một lực cản lớn khác cho sự phát triển của doanh nghiệp tư nhân chính là sự xuất hiện của hàng nghìn giấy phép con, đó là một sự trở ngại lớn từ các cơ quan quản lý nhà nước đối với doanh nghiệp tư nhân, cũng như tạo ra sự bất bình đẳng so với các doanh nghiệp nhà nước hay doanh nghiệp FDI. Theo thống kê sơ bộ của Viện Nghiên cứu Quản lý kinh tế Trung ương, có đến hơn 3.500 điều kiện kinh doanh tương ứng với 243 ngành nghề đầu tư kinh doanh có điều kiện, việc tồn tại quá nhiều rào cản điều kiện đầu tư kinh doanh cũng khiến cho các doanh nghiệp gặp rất nhiều khó khăn.

Cùng lúc đó, chi phí kinh doanh cũng là một mối lo với các doanh nghiệp tư nhân, so với các nước khác, chi phí sản xuất của các doanh nghiệp trong nước là rất cao. Ở mọi khía cạnh, chẳng hạn như chi phí logistic mà các doanh nghiệp tư nhân phải gánh chịu lên tới 16%, cũng đã làm giảm sức

cạnh tranh, và hạn chế cơ hội phát triển của các doanh nghiệp.

Thêm nữa, lãi suất vay vốn quá cao, cộng với chi phí giao dịch cũng lên tới 11% so với thế giới đã khiến các doanh nghiệp tư nhân hoạt động khá cầm chừng và không có được bước tiến mạnh mẽ. Ước tính rằng, mỗi doanh nghiệp muốn tạo ra 1 đồng lợi nhuận thì lại mất từ 0,7 đến 1 đồng tương ứng cho các chi phí không chính thức.

2. Cần một tư duy hiện đại

Trong gần 10 năm trở lại đây, chương trình “ba đột phá chiến lược” và “tái cơ cấu nền kinh tế, đổi mới mô hình tăng trưởng” tiến triển rất chậm. Tái cơ cấu đầu tư và hệ thống tài chính - ngân hàng vẫn giậm chân tại chỗ. Việc cải thiện môi trường kinh doanh diễn ra tương đối chậm, chỉ đạt được những kết quả cục bộ, ít có giá trị xoay chuyển cơ cấu, chậm tạo ra môi trường kinh doanh bình đẳng, thông thoáng cho các chủ thể kinh tế.

Nền kinh tế Việt Nam đang ở thời điểm nhạy cảm của cuộc tái cấu trúc nền kinh tế và điều quan trọng nhất của bất kì cuộc cải cách hay tái cơ cấu nào chính là thay đổi tư duy, thay đổi cách tiếp cận quan điểm về kinh tế thị trường.

Một trong những cách hay nhất để tái cơ cấu thị trường, theo tôi, đó là thay đổi cách tiếp cận quan điểm thành phần kinh tế sang cách tiếp cận khu vực kinh tế, nó không chỉ giải phóng cho sức phát triển của nền kinh tế vốn đang dựa vào những tư duy cũ kĩ của chủ nghĩa bình quân hay cơ chế xin-cho, khiến cho nền kinh tế không hoạt động hiệu quả như chờ đợi, mà vừa giúp chúng ta thoát khỏi việc phân biệt đối xử giữa các thành phần kinh tế, đảm bảo cho các yêu cầu của hội nhập quốc tế, tạo nền tảng cho chính sách phân bổ nguồn lực công bằng, hiệu quả và môi trường kinh doanh bình đẳng, cũng như đạt được các tiêu chuẩn của nền kinh tế thị trường hiện đại.

Trong khoảng một thập kỉ trở lại đây, nền kinh tế Việt Nam đã có những chiến lược để tạo bước phát triển đột phá và tái cơ cấu nền kinh tế, đổi mới mô hình tăng trưởng, nhưng tiến triển khá chậm và chưa đạt hiệu quả như kì vọng, ít tác động tới sự thay đổi cơ cấu kinh tế, và giúp cho các thành phần kinh tế phát triển mạnh mẽ hơn.

Thực tế, Việt Nam đã trở thành nền kinh tế thu nhập trung bình thấp, có nền tảng cao hơn so với hơn 30 năm trước, với các điều kiện và năng lực mới. Đồng thời, việc hội nhập ngày càng sâu rộng vào nền kinh tế thế giới với những cam kết,

các hiệp định thương mại tự do song phương và đa phương, với những đối tác chiến lược lớn như Mỹ, EU, Nhật Bản, Canada, Australia... càng khiến cho yêu cầu phát triển các khu vực kinh tế ràng buộc theo tiêu chuẩn của nền kinh tế thị trường hiện đại.

Sự thay đổi về tư duy và quan điểm về khu vực kinh tế tư nhân vừa giúp chúng ta điều hòa được các nguồn lực, xây dựng các chính sách phân bổ nguồn lực công bằng, hiệu quả và tạo môi trường kinh doanh bình đẳng, vừa bảo đảm yêu cầu thống nhất trong hội nhập quốc tế.

Đồng thời, nền kinh tế Việt Nam cần một trụ đỡ mới để dẫn dắt nền kinh tế, mà ở đó những doanh nghiệp có vai trò dẫn dắt nền kinh tế cực kì quan trọng, đó là dẫn dắt về công nghệ, về thị trường cạnh tranh, về hội nhập, vì nền kinh tế thế giới hiện tại là theo chuỗi, và Việt Nam cần những doanh nghiệp dẫn dắt, liên kết mạnh, tạo ra chuỗi sản phẩm của Việt Nam trên thị trường quốc tế. Đó có thể là các doanh nghiệp, tập đoàn nhà nước mạnh như Vinamilk, hay các tập đoàn tư nhân như Trường Hải, VinGroup, Hòa Phát...

Việt Nam cũng vẫn có các tập đoàn kinh tế lớn, nhưng không mạnh, đó là các tập đoàn doanh nghiệp lớn của Nhà nước. Những thành phần này nhận được rất nhiều ưu đãi về nguồn lực, nhưng cũng bị trói buộc khá nhiều về cơ chế, cũng như không tạo ra được sức bật thật sự để nền kinh tế cải cách dựa trên các tập đoàn này.

3. Kinh tế tư nhân - Nhìn từ các nước trên thế giới

Hãy so sánh với các nước đã đạt đến sự phát triển cao của kinh tế tư nhân trong khu vực châu Á. Nếu nhìn vào chặng đường phát triển của các nước Đông Á, với tư cách là những nền kinh tế phát triển sau phương Tây và Nga, họ đã lựa chọn chiến lược phát triển dựa vào nhà nước, với những tổng công ty nhà nước hay quốc gia phát triển, bởi tại các nền kinh tế này, chính phủ thường thực hiện chức năng điều phối quá trình phát triển công nghiệp.

Nhật Bản được coi là kiến trúc sư của mô hình phát triển dựa vào nhà nước thời kì hậu chiến, chính phủ Nhật Bản đã đóng vai trò đầu tàu trong hoạch định quá trình phát triển công nghiệp của nước này đã giúp các ngành công nghiệp thế mạnh như chế tạo ô tô, bán dẫn, vi tính, điện tử thăng hoa, và hỗ trợ các công ty lớn của Nhật Bản chiếm thị trường thế giới.

Mô hình phát triển của Hàn Quốc cũng có nhiều nét tương đồng với Việt Nam ở thời điểm hiện tại, bằng việc cấp tín dụng ưu đãi, chọn lọc, chính phủ Hàn Quốc đã tạo ra một số tập đoàn công nghiệp lớn hay còn gọi là các chaebol, đồng thời áp dụng nhiều chính sách khác nhau để các tập đoàn này khỏi bị tác động bởi suy thoái kinh tế. Từ đầu những năm 60 của thế kỷ trước, chính phủ Hàn Quốc đã tập trung hỗ trợ cho 6 ngành công nghiệp chiến lược là sắt thép, luyện kim, chế tạo máy, đóng tàu, điện tử và hóa dầu.

Chính phủ Hàn Quốc đã hoạch định các chiến lược đầu tư tổng thể và triển khai chung thông qua việc kiểm soát tín dụng, thuế quan... Bằng việc cấp tín dụng ưu đãi cho các tập đoàn lớn này, Hàn Quốc đã trở thành một trong những cường quốc công nghiệp mạnh nhất về sản xuất và xe hơi trong quá khứ, và hiện nay là quốc gia đi đầu về sáng tạo, công nghệ, phần mềm...

Singapore, một con hổ lớn khác ở châu Á cũng nổi tiếng về chiến lược phát triển từ trên xuống và chính phủ của cố Thủ tướng Lý Quang Diệu nắm giữ vai trò then chốt trong quá trình phát triển kinh tế đất nước. Thành công của các nền kinh tế tăng trưởng mạnh như Malaysia, Thái Lan, Indonesia đều phụ thuộc vào vai trò lãnh đạo của nhà nước. Tuy nhiên, vai trò điều hành của các chính phủ này là không hoàn toàn và sau đó rút lui khỏi vai trò chỉ phối trong nền kinh tế, khi nền kinh tế bước vào giai đoạn phát triển cao hơn.

Việc tạo điều kiện và phân bổ nguồn lực cho các doanh nghiệp, tập đoàn nhà nước vẫn mang đến những tác dụng, nhưng mặt khác, nó không tạo ra được sức cạnh tranh cho chính các tập đoàn này ở Việt Nam cũng như khi tham gia vào nền kinh tế thế giới. Và cùng lúc với việc chọn lựa đầu tư nguồn lực vào doanh nghiệp nhà nước, không chỉ chọn những doanh nghiệp năng lực thấp, khả năng phát triển kém, mà còn loại bỏ luôn các doanh nghiệp tư nhân ra khỏi cuộc chơi.

Nếu như Hàn Quốc đã chọn đúng và có cơ chế kiểm soát tốt các nguồn lực đầu tư, thì chúng ta chưa có những công cụ hữu hiệu để việc đầu tư nguồn lực này phát triển đúng hướng, lành mạnh và mang lại hiệu quả như chờ đợi. Họ đã lựa chọn đầu tư nguồn lực theo chức năng, và khuyến khích tất cả các thành phần kinh tế cùng tham gia, để chọn ra doanh nghiệp tận dụng nguồn lực đó tốt nhất.

Để có một nền kinh tế hiện đại, phù hợp với các nguyên tắc của thị trường thế giới, khu vực

kinh tế tư nhân phải đóng vai trò chủ đạo cho việc tái cơ cấu nền kinh tế trong thời gian tới, vì với sự năng động, linh hoạt, các doanh nghiệp, tập đoàn tư nhân xứng đáng có được vai trò lớn hơn trong nền kinh tế Việt Nam. Chúng ta cần có chiến lược phát triển rõ ràng, với các khu vực kinh tế cá thể, khu vực kinh tế nhà nước và khu vực kinh tế tư nhân, với những chính sách đồng bộ, không phân biệt đối xử và tôn trọng các nguyên tắc của thị trường.

4. Hiểu đúng tư duy phát triển doanh nghiệp tư nhân trong nền kinh tế thị trường và những đề xuất

Theo tôi, chúng ta cần hiểu đúng tư duy phát triển doanh nghiệp tư nhân trong nền kinh tế thị trường, phát triển các thị trường nguồn lực tổng thể và thay đổi khái niệm cộng đồng doanh nghiệp thành lực lượng doanh nghiệp, vì chỉ có lực lượng doanh nghiệp mới có đủ sức mạnh để trở thành trụ cột cho nền kinh tế, dẫn dắt nền kinh tế Việt Nam cạnh tranh trên thị trường quốc tế.

Hiện nay, các doanh nghiệp tư nhân rất khó để tiếp cận các nguồn lực, như đã trình bày ở trên, khi việc phân bổ các nguồn lực này dựa trên nguyên tắc xin-cho, phụ thuộc vào các mối quan hệ thân hữu, và vì chúng ta đã áp dụng quá lâu hệ thống khuyến khích ngược, tức là lựa chọn các doanh nghiệp nhà nước để đầu tư, và nó trái ngược với nguyên tắc đầu tư vào khu vực nào tạo ra lợi nhuận và sự phát triển nhanh nhất với nguồn lực đó. Nền kinh tế hiện tại vẫn còn khuyến khích các doanh nghiệp (hầu hết là doanh nghiệp nhà nước) đầu cơ (vào bất động sản, chứng khoán), mà không đầu tư vào chế biến và sản xuất.

Chúng ta cần loại bỏ cách tiếp cận chính sách mang tính phân biệt đối xử các thành phần, lấy công hữu và vai trò nhà nước làm chủ đạo, không đặt khu vực kinh tế tư nhân, các tập đoàn tư nhân đúng vai trò và chức năng trong cơ cấu lực lượng phát triển trong sự cạnh tranh toàn cầu và sự phát triển kinh tế hiện đại.

Theo chúng tôi, để "cởi trói" cho khu vực kinh tế tư nhân, không chỉ giảm thủ tục hành chính, giảm chi phí kinh doanh, chi phí giao dịch, vận chuyển, giảm ưu đãi cho các doanh nghiệp FDI, doanh nghiệp nhà nước.

Đồng thời, có sự minh bạch về chính sách và thể chế, thay đổi cơ chế, khuyến khích doanh nghiệp tư nhân thực hiện các nhiệm vụ quốc gia (như các chính sách phát triển về điện), ưu đãi theo

chức năng, chuyển bớt nguồn lực sang khu vực kinh tế tư nhân. Hỗ trợ lực lượng doanh nghiệp tư nhân phát triển và tăng sự liên kết giữa các doanh nghiệp để thúc đẩy sự phát triển ổn định nền kinh tế.

Thúc đẩy sự phát triển đồng bộ các thị trường, đặc biệt là các thị trường đầu vào và o như đất đai, vốn, lao động, công nghệ. coi đây là ưu tiên hàng đầu để có nền kinh tế thị trường lành mạnh và hiệu quả ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Nghị quyết số 10-NQ/TW ngày 3/6/2017 Hội nghị lần thứ năm Ban chấp hành Trung ương Đảng (Khóa XII) về "phát triển Kinh tế tư nhân trở thành một động lực quan trọng của nền kinh tế thị trường định hướng XHCN";
2. Nguyễn Hồng Sơn: Phát triển khu vực KTTN ở Việt Nam: Những rào cản và giải pháp, Tạp chí Kinh tế và Quản lý, số 22, tháng 6- 2017;
3. Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam: Báo cáo Kinh tế thế giới và Việt Nam 2016 – 2017.
4. Đậu Tuấn Anh (2016), Doanh nghiệp nhỏ và vừa tư nhân Việt Nam kinh doanh trong chặt vật, Diễn đàn Kinh tế Việt Nam 2016, Hà Nội.
5. Nguyễn Xuân Thắng: Một số luận điểm mới về phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta hiện nay, Tạp chí Lý luận chính trị, số 8-2016.

Ngày nhận bài: 16/4/2019

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 26/4/2019

Ngày chấp nhận đăng bài: 6/5/2019

Thông tin tác giả:

ThS. Trần Phương Tâm An

Trưởng Đại học Luật Hà Nội

RETHINKING THE ROLE OF THE PRIVATE ECONOMY IN VIETNAM

● Master. **TRAN PHUONG TAM AN**
Hanoi Law University

ABSTRACT:

Private economy in Vietnam is growing and playing an important role. However, the growth rate of Vietnam's private sector is on a downward trend and the private sector has not fully performed the role of an important driving role of Vietnam's economy. There still have some shortcomings and limitations affecting the development of the private sector in Vietnam. In order to help the private sector to develop quickly and sustainably, it is necessary to change the mindset, the approach and the perspective to the market in order to regulate resources more effectively, develop policies that allocate public resources equally and effectively, and create an equal business environment which meet requirements of the country's international integration process.

Keywords: Private economy, private enterprise, modern economy.